

O'ZBEKISTONDA AYOL TADBIRKORLAR UCHUN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR

Qudratova Hadicha

Millat umidi talabasi

Salixov Saidamir Alisher o'g'li

O'zbekiston Respublikasi

Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy

Maktabi v.b dotsenti, PhD.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18053696>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada O'zbekistonda ayol tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan imkoniyatlar, davlat tomonidan ko'rsatilayotgan institutsional, moliyaviy va innovation qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida ayol tadbirkorlarning iqtisodiy faolligini oshirishda imtiyozli kreditlar, grantlar, o'quv dasturlari hamda innovation muhitning o'rni yoritib beriladi. Shuningdek, innovation g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish va mamlakat iqtisodiy taraqqiyotiga qo'shilayotgan hissasi baholanadi, rivojlantirish orqali bandlikni ta'minlash. Maqola natijalari ayol tadbirkorlik faoliyatini yanada qo'llab-quvvatlash va takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar chiqarishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ayol tadbirkorligi, tadbirkorlik faoliyati, innovatsiyalar, davlat qo'llab-quvvatlashi, imtiyozli kreditlar, biznes muhiti.

Abstract.

This article scientifically analyzes the opportunities for the development of women's entrepreneurship in Uzbekistan, as well as the institutional, financial, and innovation support mechanisms provided by the state. During the research process, the role of preferential loans, grants, training programs, and the innovation environment in increasing the economic activity of women entrepreneurs is highlighted. In addition, the article evaluates the practical implementation of innovative ideas and their contribution to the country's economic development, including promoting employment through entrepreneurship development. The results of the study serve to draw scientific and practical conclusions aimed at further supporting and improving women's entrepreneurial activities.

Key words: women entrepreneurship, entrepreneurial activity, innovations, state support, preferential loans, business environment.

Kirish.

Bugungi kunda globallashtirish va raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik faoliyati mamlakatlarning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlovchi muhim omil sifatida o'zini namoyon qilmoqda. Xususan, ayol tadbirkorlarning iqtisodiy jarayonlardagi ishtiroki nafaqat yangidan ish o'rinlari ochish, balki innovatsion g'oyalarni rivojlantirish, ijtimoiy muammolarni hal qilish va raqobatbardosh iqtisodiy muhitni yaratishda muhim rol o'ynaydi.[1] Shu bois, ayol tadbirkorligini rivojlantirish masalasi hozirgi kunda davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rilmogda.

O'zbekistonda so'nggi yillarda ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlari va moliyaviy mexanizmlar tizimli ravishda

amalga oshirilmogda. Xususan, imtiyozli kreditlar, grantlar, subsidiyalar va biznes ko'nikmalarini oshirishga mo'ljallangan o'quv dasturlari ayollarning tadbirkorlikka faol jalb etilishiga yordam bermogda. Bunda zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan foydalanish ayol tadbirkorlar faoliyatini samarali qilishda muhim ahamiyatga ega.[5]

Shu bilan birga, ayol tadbirkorligini rivojlantirish jamiyatda gender tengligini ta'minlash, ayollarning iqtisodiy mustaqilligini kuchaytirish va ularning ijtimoiy obro'sini oshirish bilan bevosita aloqador. Ushbu sohada yaratilayotgan imkoniyatlar va mavjud muammolarni ilmiy jihatdan o'rganish, ularning iqtisodiy va innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash dolzarb masalalardan biridir. Ushbu maqolada O'zbekistonda ayol tadbirkorlarga berilayotgan imkoniyatlar batafsil tahlil qilinib, ularning tadbirkorlik va innovatsion faoliyatni taraqqiy ettirishdagi roli ko'rsatiladi

Adabiyotlar sharhi.

So'nggi yillarda ayol tadbirkorligini rivojlantirish masalasi iqtisodiy taraqqiyot, innovatsion faoliyat va ijtimoiy inklyuziya bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ko'plab ilmiy tadqiqotlarda markaziy mavzu sifatida ko'rilmoqda. Ilmiy manbalarda ayol tadbirkorlarning biznes muhitidagi o'rni nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlar orqali, balki innovatsion imkoniyatlar, boshqaruv yondashuvlari va ijtimoiy mas'uliyat nuqtai nazaridan ham keng tahlil qilinadi. Xorijiy olimlar tadqiqotlarida ayol tadbirkorlar tomonidan tashkil etilgan korxonalar ko'pincha barqaror rivojlanishga, xizmat ko'rsatish sohasini kengaytirishga va ijtimoiy yo'naltirilgan innovatsiyalarni joriy etishga moyil ekanligi qayd etilgan.[2]

Xalqaro tajriba bo'yicha o'tkazilgan ilmiy ishlarda ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashning institutsional mexanizmlari muhimligi ta'kidlanadi. Jahon banki, OECD va BMT tadqiqotlarida ayollarga teng imkoniyatlar yaratish, biznesni boshlashdagi ma'muriy to'siqlarni kamaytirish va moliyaviy infratuzilmani rivojlantirish ayol tadbirkorlar faoliyatini faollashtiruvchi asosiy omillar sifatida ko'rsatiladi. Ayniqsa, startup loyihalarni moliyalashtirish, biznes-akseleratorlar va mentorlik dasturlari ayollar tadbirkorligi rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.[4]

O'zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ayol tadbirkorligini rivojlantirish milliy iqtisodiy sharoitlarda o'rganilgan. Mahalliy ilmiy adabiyotlarda ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlari, jumladan, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish, imtiyozli kreditlash mexanizmlari va hududiy bandlik dasturlarining samaradorligi tahlil qilingan. Shu bilan birga, ba'zi tadqiqotlarda ayol tadbirkorlarning innovatsion faoliyatga jalb etilishida raqamli texnologiyalar, elektron savdo platformalari va onlayn xizmatlarning roli ortib borayotgani qayd etilgan.[5]

Ilmiy adabiyotlarda ayol tadbirkorligidagi muammolar ham batafsil tahlil qilingan. Moliyaviy resurslardan foydalanishdagi cheklovlar, axborot yetishmasligi, biznes yuritish bo'yicha amaliy tajribaning yetishmasligi va ayrim ijtimoiy stereotiplar ayol tadbirkorlarning iqtisodiy faolligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ko'plab tadqiqotlarda ayol tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatini kompleks yondashuv asosida olib borish, ta'lim, moliya va innovatsion infratuzilmani uyg'unlashtirish zarurligi ta'kidlanadi.

Umumlashtiradigan bo'lsak, mavjud ilmiy manbalar ayol tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy o'sish va innovatsion rivojlanishga sezilarli hissa qo'shilishini ko'rsatadi. Biroq ushbu imkoniyatlardan samarali foydalana olish uchun ularni hududiy

xususiyatlar, ayol tadbirkorlarning ehtiyojlari va zamonaviy innovatsion tendensiyalar bilan uyg'unlashtirish muhimdir. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot ayol tadbirkorlarga yaratilayotgan imkoniyatlarni yanada chuqur ilmiy tahlil qilish zarurati bilan olib boriladi.

Tadqiqot metadalogiyasi.

Ushbu tadqiqotda ayol tadbirkorligini rivojlantirish masalasiga doir ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi, solishtirildi va umumlashtirildi. Shuningdek, O'zbekistonda ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlari hamda normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi. Tadqiqot jarayonida mantiqiy tahlil, tizimli yondashuv va statistik ma'lumotlarni tahlil qilish usullari qo'llanilib, ayol tadbirkorlarga yaratilayotgan imkoniyatlarning tadbirkorlik faoliyati va innovatsion jarayonlarga ta'siri baholandi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Tadqiqot davomida O'zbekistonda ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan mavjud imkoniyatlar o'rganildi hamda ularning tadbirkorlik va innovatsion faoliyatga ko'rsatayotgan ta'siri tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda ayol tadbirkorlar uchun yaratilayotgan shart-sharoitlar sezilarli darajada kengaygan bo'lib, bu ularning iqtisodiy faolligi oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, moliyaviy qo'llab-quvvatlash vositalari, institutsional mexanizmlar hamda ta'lim va malaka oshirish dasturlari ayol tadbirkorlarning biznesni yo'lga qo'yishi va uni barqaror rivojlantirishida muhim ahamiyat kasb etmoqda.[3]

Imkoniyat turi	Mazmuni	Tadbirkorlik faoliyatiga ta'siri
Moliyaviy imkoniyatlar	Imtiyozli kreditlar, grantlar, subsidiyalar	Biznesni boshlash va kengaytirish imkonini oshiradi
Institutsional qo'llab-quvvatlash	Davlat dasturlari, biznes-inkubatorlar	Tadbirkorlik muhitini yaxshilaydi
Ta'limiy va maslahat xizmatlari	Treninglar, seminarlar, mentorlik	Boshqaruv va innovatsion ko'nikmalarni rivojlantiradi
Raqamli imkoniyatlar	Onlayn platformalar, elektron savdo	Bozorga chiqish imkoniyatini kengaytiradi

Quyidagi jadvalda ayol tadbirkorlar uchun yaratilayotgan asosiy imkoniyatlar va ularning yo'nalishlari umumlashtirildi.

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan imkoniyatlar kompleks xususiyatga ega bo'lib, ularning har biri tadbirkorlik faoliyatining turli bosqichlarida muhim rol o'ynaydi. Xususan, moliyaviy imkoniyatlar ayol tadbirkorlar duch keladigan asosiy muammolardan biri — boshlang'ich kapital yetishmasligini bartaraf etishga xizmat qilmoqda.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining joriy etilishi ayol tadbirkorlarning innovatsion faolligi oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Davlat dasturlari doirasida tashkil etilayotgan biznes-inkubatorlar va akselerator dasturlari ayol tadbirkorlarga moliyaviy ko'mak bilan bir qatorda maslahat va axborot xizmatlarini ham taqdim etmoqda. Natijada, innovatsion g'oyalarning amaliyotga tatbiq etilishi uchun zarur sharoitlar yaratilmoqda.

Natija ko'rsatkichlari	Ta'sir yo'nalishi
Yangi ish o'rinlarining yaratilishi	Bandlik darajasining oshishi

Ayollarning iqtisodiy faolligi	Daromadlar barqarorligining ta'minlanishi
Innovatsion loyihalar soni	Raqobatbardoshlikning kuchayishi
Hududiy rivojlanish	Mahalliy iqtisodiyotning faollashuvi

Quyidagi jadvalda ayol tadbirkorligini rivojlantirish natijasida erishilayotgan asosiy ijtimoiy-iqtisodiy natijalar aks ettirilgan.

Mazkur jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, ayol tadbirkorligini rivojlantirish faqatgina alohida shaxslar darajasida emas, balki jamiyat va milliy iqtisodiyot miqyosida ham sezilarli ijobiy natijalarga olib kelmoqda. Jumladan, ayol tadbirkorlar tomonidan tashkil etilayotgan kichik biznes subyektlari va startup loyihalar hududiy bandlikni kengaytirish hamda innovatsion mahsulotlar ulushini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ayol tadbirkorlarning innovatsion faoliyatda faol ishtirok etishida ta'lim dasturlari va raqamli texnologiyalarning o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan ayol tadbirkorlar bozor talablariga tez moslashib, yangi texnologiyalar asosida raqobatbardosh mahsulot va xizmatlarni taklif etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shu bilan birga, moliyaviy resurslardan foydalanishdagi cheklovlar hamda axborot yetishmasligi kabi ayrim muammolar hanuzgacha dolzarb bo'lib qolmoqda.[4]

Umuman olganda, tahlil natijalari O'zbekistonda ayol tadbirkorlar uchun yaratilayotgan imkoniyatlar ularning tadbirkorlik va innovatsion faoliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanini tasdiqlaydi. Ushbu imkoniyatlardan oqilona va samarali foydalanish ayol tadbirkorlarning iqtisodiy faolligini oshirish, innovatsion jarayonlarni jadallashtirish hamda mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga qo'shimcha hissa qo'shish imkonini yaratadi.

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan tadqiqot natijalari O'zbekistonda ayol tadbirkorligini rivojlantirish masalasi hozirgi bosqichda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanini tasdiqladi. Tadqiqot davomida ayol tadbirkorlar uchun yaratilayotgan moliyaviy, institutsional, ta'limiy va innovatsion imkoniyatlar ularning iqtisodiy faolligini oshirish, bandlikni kengaytirish hamda raqobatbardosh biznes subyektlarini shakllantirishda muhim rol o'ynayotgani aniqlandi. Davlat tomonidan joriy etilgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ayol tadbirkorlarning biznesni yo'lga qo'yishi va uni rivojlantirish jarayonlarini sezilarli darajada yengillashtirmoqda.[3]

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ayol tadbirkorlarning innovatsion faoliyatda ishtirok etishi nafaqat ularning iqtisodiy samaradorligini oshirmoqda, balki mamlakatda innovatsion iqtisodiyot rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, ta'lim dasturlari, biznes-treninglar va raqamli texnologiyalardan foydalanish ayol tadbirkorlarning boshqaruv qobiliyatlarini mustahkamlab, bozor sharoitida raqobatbardoshligini oshirmoqda. Shu bilan birga, moliyaviy resurslarga kirishdagi cheklovlar, axborot yetishmasligi va ayrim tashkiliy muammolar ayol tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan omillar sifatida saqlanib qolmoqda.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, bir qator amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiqdir. Avvalo, ayol tadbirkorlar uchun mo'ljallangan imtiyozli kreditlar va grant dasturlarini kengaytirish hamda ularning hududlar bo'yicha adolatli taqsimlanishini ta'minlash lozim. Ikkinchidan, ayol tadbirkorlarning innovatsion imkoniyatlarini rivojlantirish maqsadida

startup loyihalarni qo'llab-quvvatlash, biznes-inkubatorlar va akseleratorlar faoliyatini yanada faollashtirish zarur. Uchinchidan, ta'lim va maslahat xizmatlarini kuchaytirish orqali ayol tadbirkorlarning zamonaviy boshqaruv, marketing va raqamli texnologiyalar bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, ayol tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda davlat va nodavlat tashkilotlari, xususi sektor hamda moliyaviy institutlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash maqsadga muvofiqdir. Bunday hamkorlik ayol tadbirkorlar uchun qulay biznes muhitini shakllantirish, ularning innovatsion faolligini rag'batlantirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, ayol tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan chora-tadbirlarni izchil amalga oshirish mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishi va ijtimoiy farovonligini oshirishda muhim omil bo'lib qoladi.[5]

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Brush, C.G., Greene, P.G. & Welter, F. (2019). A gendered look at entrepreneurship ecosystems. *Small Business Economics*, 53(2), pp.393–408. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11187-018-0020-7>
2. Carter, S., Shaw, E., Lam, W. & Wilson, F. (2007). Gender, entrepreneurship, and bank lending. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 31(3), pp.427–444. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2007.00179.x>
3. World Bank (2023). *Women, Business and the Law 2023*. Washington, DC: World Bank. <https://wbl.worldbank.org/>
4. International Labour Organization (ILO) (2022). *Women Entrepreneurs: Policies and Programs*. Geneva: ILO. <https://www.ilo.org/global/topics/employment-promotion/women-entrepreneurs/lang--en/index.htm>
5. Innovatsion rivojlanish vazirligi (2023). *Ayol tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha dasturlar*. Tashkent: Mininnovation. <https://mininnovation.uz>